

БЪЛГАРСКА СЪДИЙСКА АСОЦИАЦИЯ

гр. София, e-mail: bgiudges@abv.bg

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

От
БЪЛГАРСКА СЪДИЙСКА АСОЦИАЦИЯ

По к.д. № 11/2026 г. на Конституционния съд
на Република България.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Относно к.д. № 11 от 2026 г. на Конституционния съд на Република България, образувано по искане на РС Плевен за установяване противоконституционност на чл. 53, ал. 1, б. "а" от Наказателния кодекс, изразяваме следното становище:

Разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. "а" от Наказателния кодекс предвижда че при умишлено престъпление вещите, ползвани от извършителя, се отнемат задължително в полза на държавата, като разпоредбата е разписана императивно.

В конкретния случай основният въпрос се свежда до приложението на принципа за пропорционалност. Той не е записан изрично в Конституцията като отделно правило, но се извежда от различни основни разпоредби – от принципите на правовата държава (чл. 4), върховенството на Конституцията (чл. 5), равенството пред закона (чл. 6), както и от чл. 57 – който гарантира, че основните права са неотменими и не могат да се злоупотребяват с тях. Относитими са и правото на съдебна защита по чл. 56 и чл. 120.

Принципът на пропорционалност изисква всяка намеса на държавата да е законова, да служи на някаква легитимна цел, да е съразмерна и да подлежи на съдебен контрол. По отношение на наказателното право, той се извежда директно от чл. 31, ал. 4 от Конституцията - ограниченията на обвиняемия не могат да са повече от необходимото за постигане на целите на правосъдието. В Наказателния кодекс пропорционалността е застъпена в много разпоредби – чл. 35, ал. 3 предвижда, че наказанието трябва да отговаря на престъплението, чл. 36 очертава целите и забранява унижението на човешкото достойнство, а чл. 54–57 уреждат индивидуализацията му. Дори чл. 55 позволява на съда да коригира несъразмерно тежки законови минимуми. Всичко това, обаче, се отнася за **наказанието**, а отнемането по чл. 53, ал. 1, б. "а" не е наказание. То е различно от конфискацията по чл. 37 и чл. 44 НК, която е наказание и представлява принудително, безвъзмездно отнемане на имущество на виновния. Отнемането по чл. 53 се налага "независимо от наказателната отговорност" и е насочено само към вещите, които имат функционална връзка с престъплението – било то средство, предмет, облага или са послужили за извършването. И точно защото това не е наказание, правилата за индивидуализация по чл. 54–57 не важат пряко. Съдът проверява дали са изпълнени законовите предпоставки за приложението на мярката.

Искането се базира на виждането, че при приложението на нормата въпросът с пропорционалността не се решава със свободна съдийска преценка, а със стриктно тълкуване на предпоставките.

Според нас, тази норма не е изключена от проверката за пропорционалност на държавната намеса. Нормата казва "отнема се", но това не означава автоматизъм. За да се приложи, трябва да са налице няколко предпоставки: престъплението да е умишлено; вещта да е собственост на виновния; да има реална връзка между нея и престъплението – тя да е послужила или да е била предназначена за извършването му, като на отнемане подлежат само вещи, при които е налице сочената пряка връзка. Тези предпоставки касаят основанието за

прилагане на нормата, които сами по себе си са проверка за съразмерност, но не върху размера, а върху основаниято.

Несъмнено мярката засяга правото на собственост по чл. 17 от Конституцията. Считаме, че тази намеса е законова и има легитимна цел – да извади от ръцете на виновния вещите, които са били използвани или предназначени за извършване на престъпление. Мярката изпълнява превантивна роля – пречи същото имущество да се използва отново за извършване на престъпление, което е свързано с осъществяване както на специалната, така и на генералната превенция.

Според нас това не означава, че при прилагането ѝ не следва да се преценява пропорционалността ѝ. Гаранция за съразмерното/пропорционалното прилагане на мярката е нормата на чл. 31, ал. 4 от Конституцията – отнемането не може да се превръща в допълнителна репресия, извън собствената си цел. Ако преценката на конкретния случай води до извод, че прилагането на мярката ще я превърне в средство за наказание, съдът не следва да я приложи, като аргументира това.

В практиката защитата срещу прекомерност се проявява във всеки конкретен случай. Не е достатъчно вещта да е била налична или да е на виновния – трябва действително да е използвана за конкретното престъпление и да има пряка връзка между нея и деянието. Ако се твърди, че е била "предназначена" за целта – тогава следва да се установи такава целева връзка. Абстрактната възможност за престъпна употреба не е достатъчна.

Проверява се също, дали престъпната функция обхваща цялата вещ или само отделима част, както и кой е собственикът. Същата логика важи и когато вещта липсва или е отчуждена и се присъжда равностойност – тя трябва да отговаря на конкретното имущество, без двойно засягане и без да излиза извън хипотезата. И ако преценката на конкретните обстоятелства води до извод, че прилагането на мярката би довело до нарушаване на

принципа за съразмерност и в превръщането ѝ в допълнително наказание, съдът мотивирано следва да я отхвърли.

Аргументи за това, че принципът за пропорционалност се съобразява и по отношение на мерките с превантивен характер се извличат и от практиката на СЕС. (Определение на СЕС по съединени дела C-335/18 и C-336/18).

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

По изложените съображения намираме, че нормата на чл. 53, ал. 1, б. "а" не противоречи на Конституцията. Разпоредбата дава възможност за отнемане на имущество, но изисква стриктно доказване и тясно тълкуване на предпоставките за прилагането ѝ. Равностойността на вешта не е изключена от проверката за съразмерност, дължима от съда във всеки конкретен случай, поради което и ако прилагането на мярката ще доведе до несъразмерност на държавната намеса, следва да отхвърли прилагането ѝ. Така характера на нормата, конституционната защита на собствеността, правото на защита и забраната наказателноправната реакция да надхвърля необходимото, може да се съвмести с правилното прилагане на закона от съда.

Гр. София
27.08.2026г.

С уважение:

Даниела Попова
Председател на УС